

शबरी आदिवासी वित्त व विकास
महामंडळ मर्यादित, नाशिक
यांचेमार्फत अनुसुचित जमातीतील
लाभार्थ्याकरिता योजना
राबविणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : आवि-२०२३/प्र.क्र.१३८/का.३
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
विस्तार भवन, मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक- १४ मार्च, २०२४

वाचा :-

- १) आदिवासी विकास विभाग शासन निर्णय क्रमांक: केंद्रीय-२०२१/प्र.क्र. ५७/का १९ दिनांक ३०.०७.२०२१.
- २) शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्या., नाशिक यांचे पत्र क्र.शआविविम/प्रकल्प/प्रशा/६७७/२०२३, दि.१७.०७.२०२३.
- ३) शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्या., नाशिक यांचे पत्र क्र.शआविविम/प्रकल्प/प्रशा/१०४५/२०२३, दि.२५.१०.२०२३.

प्रस्तावना:-

शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक यांचेमार्फत महामंडळाच्या स्थापनेपासून आदिवासी लाभार्थ्याकरिता स्वयंरोजगारासाठी अल्प व्याजदराने एन.एस.टी.एफ.डी.सी., नवी दिल्ली (राष्ट्रीय अनुसुचित जमाती वित्त व विकास महामंडळ, नवी दिल्ली) पुरस्कृत विविध कर्ज योजना, राष्ट्रीयकृत बँक योजना तसेच सद्यस्थितीत विविध नाविन्यपूर्ण योजना राबविण्यात येत आहेत. त्याअनुषंगाने शबरी महामंडळाने एन.एस.टी.एफ.डी.सी., नवी दिल्ली पुरस्कृत कर्ज योजनांच्या धर्तीवर राज्य शासनामार्फत स्वयंरोजगाराच्या कर्ज योजना राबविणेकरिता वाचा येथील क्र.२ व ३ च्या पत्रांच्वये प्रस्ताव शासनास सादर केला आहे.

तसेच शासनाचे कृषी विभाग, आत्मा, MACP, Magnet, SMART, SFSC, NABARD, PoCRA, CSR Organizations, NGOs इत्यादी यांचेमार्फत शेतक-यांचे उत्पादक कंपनी स्थापन करण्याचे कार्य केले जाते. यात मुख्यतः शेतक-यांचे गट तयार करणे, शेतकरी उत्पादक कंपनीची नोंदणी करणे व त्यांना सुरुवातीला व्यवसाय करणेसाठी कांही प्रमाणात अर्थसहाय्य करणे यासारख्या बाबींवर भर दिला जातो. शासनाच्या विविध योजनांचा लाभ महाराष्ट्रातील आदिवासी कुटुंबांना मिळत नाही. याकरिता आदिवासी बहुल भागातील आदिवासी शेतकरी उत्पादक कंपनी, आदिवासींचे सहकारी संस्था, FRA कायद्यांतर्गत काम करणाऱ्या आदिवासी ग्राम सभा/ग्राम सभांचे समूह, बचत गटांचे ग्राम संघ/फेडरेशन, आदिवासींचे वनधन केंद्र इत्यादी यांना एकत्र करून

सामुहिक तत्वावर एकत्रितपणे सामुहिक विकास केंद्र, प्रक्रिया केंद्र उभारून त्यांना प्रशिक्षण, क्षमता बांधणी, व्यवसाय आराखडा तयार करणे, पायाभूत सुविधा उभारणी तसेच खेळते भांडवल इत्यादी सहाय्य करणे गरजेचे आहे.

उपरोक्त वस्तुस्थिती विचारात घेता, एन.एस.टी.एफ.डी.सी., नवी दिल्ली पुरस्कृत कर्ज योजनांच्या धर्तीवर राज्य शासनामार्फत स्वयंरोजगाराच्या कर्ज योजना राबविणे आणि राज्यातील आदिवासी बहुल भागात आदिवासींचे शेतकरी उत्पादक कंपनी (FPC), आदिवासींचे सहकारी संस्था, FRA कायदांतर्गत काम करणाऱ्या आदिवासी ग्राम सभा/ग्राम सभांचे समूह, बचत गटांचे ग्राम संघ/फेडरेशन, आदिवासींचे वनधन केंद्र इत्यादी यांना प्रशिक्षण, क्षमता बांधणी, व्यवसाय आराखडा तयार करणे, पायाभूत सुविधा उभारणी तसेच खेळते भांडवल इत्यादी सहाय्य करणे या बाबी शासनाच्या विचाराधीन होत्या. याकरिता शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळामार्फत आदिवासी विकास विभाग शासन निर्णय क्रमांक: केंद्रीय-२०२१/प्र.क्र.५७/का.१९ दिनांक ३०.०७.२०२१ नुसार विशेष केंद्रीय साहाय्य व भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद २७५(१) अंतर्गत राबविण्यात येत असलेल्या “Organizing Farmer Producer organization(FPO) of १५००० farmers for processing, distribution, branding and retailing” च्या धर्तीवर शासनाने खालीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

शासन निर्णय :-

उपरोक्त बाबी विचारात घेऊन, शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक यांच्यामार्फत खालील दोन योजना कार्यान्वित करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.

योजना (१) : एन.एस.टी.एफ.डी.सी., नवी दिल्ली (राष्ट्रीय अनुसूचित जमाती वित्त व विकास महामंडळ, नवी दिल्ली) यांचे धर्तीवर स्वयंरोजगारासाठी चारचाकी प्रवासी वाहन, मिनीट्रक, ट्रक, ट्रॅक्टर, मालवाहू रिक्षा, इलेक्ट्रीक रिक्षा (प्रवासी व मालवाहू) व तत्सम इ.खरेदी करण्यासाठी तसेच कृषीसंलग्न व्यवसाय, ऑटोमोबाईल व्यवसाय, हॉटेल/धाबा इ.सुरु करण्यासाठी आणि स्वयंरोजगारांतर्गत आदिवासी लाभार्थ्यासाठी लहान उद्योगधंदे राबविणेकरिता कर्जयोजना राबविणे.

१.१ योजनेचा उद्देश :

- १) राज्यातील अनुसूचित जमातीतील व्यक्तींची आर्थिक उन्नती करणे.
- २) अनुसूचित जमातीतील व्यक्तींच्या हिताच्या दृष्टीकोनातून त्यांना स्वयंरोजगारास प्रोत्साहित करणे.
- ३) अनुसूचित जमातीतील व्यक्तींना आर्थिकदृष्ट्या सक्षम करणे.
- ४) अनुसूचित जमातीतील व्यक्तींना व्यवसाय करण्यासाठी तात्काळ वित्त पुरवठा करणे.

१.२ योजनेचे स्वरूप :

१. सदर योजनेअंतर्गत राज्यातील अनुसूचित जमातीतील व्यक्तींना स्वयंरोजगारासाठी चारचाकी प्रवासी वाहन, मिनीट्रक, ट्रक, ट्रॅक्टर, मालवाहू रिक्षा, इलेक्ट्रीक रिक्षा (प्रवासी व मालवाहू) व तत्सम इ.खरेदी करण्यासाठी तसेच कृषीसंलग्न व्यवसाय, ऑटोमोबाईल व्यवसाय, हॉटेल/धाबा इ.सुरु करण्यासाठी कर्जपुरवठा करण्यात येईल.

२. सदर योजनेअंतर्गत किराणा दुकान, चहा व थंड पेय, वडापाव नाश्ता सेंटर, पीठगिरणी, ब्युटीपार्लर, कापड दुकान, हस्तकला व्यवसाय, ज्यूस सेंटर, स्टेशनरी दुकान, कटलरी दुकान, झेरोक्स दुकान, फोटोग्राफी व्यवसाय यासारखे विविध व्यवसाय तसेच स्थानिक पातळीवरील वाव असणारे लाभार्थ्यांच्या मागणीनुसार/पसंतीनुसार स्वयंरोजगारांच्या रु.२.०० लक्ष रकमेपर्यंतच्या व्यवसायांचा समावेश आहे.

३. सदर योजनेअंतर्गत शासनाचा सहभाग हा ९० टक्के असून लाभार्थ्यांचा सहभाग १० टक्के राहणार आहे. लाभार्थ्यास द्यावयाच्या कर्जाचा कालावधी हा ५ वर्षांच्या (६० महिने) परतफेड कालावधी असून शासनाच्या सहभागांतर्गत येणारी ९० टक्के रक्कम लाभार्थ्यास कर्जस्वरूपात देण्यात यावी. सदर कर्जाची परतफेड कर्ज मंजूर केल्यानंतर लगतच्या २० त्रैमासिक हप्त्यांत करण्यात येईल.

४. व्याजदर - एनएसटीएफडीसी, नवी दिल्ली पुरस्कृत कर्ज योजनांसाठी आकारण्यात येणा-या व्याजदरांप्रमाणेच सदर योजनेकरिता कर्जरक्कमेवर व्याजदर आकारणी करण्यात यावी. एनएसटीएफडीसी, नवी दिल्लीमार्फत महिला सशक्तीकरण कर्जावर दसादशे ४ टक्के दराने व्याज आकारले जाते. त्याच धर्तीवर उपरोक्त नमूद परिच्छेद १.२ मधील मुद्दा २ येथे नमूद स्वयंरोजगारांतर्गत लघुव्यवसायांकरिता रु.२.०० लक्ष रकमेपर्यंतच्या कर्जावर दसादशे ४ टक्के सरळव्याज आकारले जाईल.

उपरोक्त नमूद परिच्छेद १.२ मधील मुद्दा १ येथे नमूद स्वयंरोजगारासाठी चारचाकी प्रवासी वाहन, मिनीट्रक, ट्रक, ट्रॅक्टर, मालवाहू रिक्षा, इलेक्ट्रीक रिक्षा (प्रवासी व मालवाहू) व तत्सम इ.खरेदी करण्यासाठी तसेच कृषीसंलग्न व्यवसाय, ऑटोमोबाईल व्यवसाय, हॉटेल/धाबा इ.सुरु करण्यासाठी रु.५ लक्ष पर्यंतचे कर्जावर दसादशे ६ टक्के सरळव्याज, रु.५ लक्ष ते रु.१० लक्ष पर्यंतचे कर्जास दसादशे ८ टक्के सरळव्याज तर रु.१० लक्षवरील कर्जास दसादशे १० टक्के सरळव्याज आकारले जाईल.

उपरोक्त सर्व योजनांसाठीचे व्याजदर हे एनएसटीएफडीसी, नवी दिल्ली यांनी वेळोवेळी निश्चित केल्यानुसार राहतील.

१.३ लाभार्थी निवडीची पात्रता :

- १) लाभार्थी अर्जदार महाराष्ट्र राज्याचा रहिवासी व अनुसूचित जमातीचा घटक असावा.
- २) लाभार्थ्याची वार्षिक कौटुंबिक उत्पन्न ग्रामीण व शहरी भागासाठी उत्पन्नाची मर्यादा रु.३,००,०००/- एवढी असावी.

- ३) लाभार्थ्याची वयोमर्यादा १८ वर्षे ते ४५ वर्षे यादरम्यान असावी.
- ४) एका वेळी कुटुंबातील एकाच व्यक्तीस सदर योजनेचा लाभ घेता येईल.
- ५) अर्जदार महामंडळाच्या कोणत्याही (केंद्र व राज्य) योजनेचा थकबाकीदार नसावा. ज्या लाभार्थ्यांनी यापूर्वी घेतलेल्या कर्जाची परतफेड केलेली नाही अशा लाभार्थ्यांना पूर्वीच्या कर्जाची परतफेड करेपर्यंत नवीन कर्जाचा लाभ घेता येणार नाही.
- ६) तसेच जे लाभार्थी परतफेडीच्या कालावधीच्या आत संपूर्ण कर्जाची परतफेड करतील असे लाभार्थी त्यांचा व्यवसाय वाढविण्यासाठी पुन्हा सदर योजनेचा लाभ घेण्यास पात्र राहतील.

१.४ अटी व शर्ती :

- १) प्रत्येक कर्ज प्रकरणात कर्जाचा निधी लाभार्थ्याच्या आधार संलग्न बँक खात्यात वर्ग करण्यात येऊन त्याचवेळी कर्ज वसूलीच्या दृष्टीने लाभार्थ्याकडून कर्जाच्या परतफेडीच्या रक्कमेचे पुढील दिनांकाचे आगाऊ धनादेश घेण्यात यावेत.
- २) रक्कम रु.५ लक्षपेक्षा अधिक कर्ज योजनेसाठी एक सक्षम जामीनदार घेण्यात यावे.
- ३) सदर कर्जातून लाभार्थ्यासाठी निर्माण होणारी अचल मत्ता कर्जाची पूर्ण परतफेड होईपर्यंत शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळाकडे गहाण ठेवण्यात यावी. चल मालमत्ता कर्जाची पूर्ण परतफेड होईपर्यंत महामंडळाकडे तारणगहाण करण्यात यावी.
- ४) वाहन खरेदीच्या कर्जप्रकरणी संबंधित लाभार्थ्याकडे वाहन चालविण्याचा वैध परवाना असणे आवश्यक आहे.
- ५) कर्ज परतफेडीबाबत लाभार्थ्याकडून शपथपत्र घेण्यात यावे.
- ६) लाभार्थ्याने केलेल्या व्यवसायाचा विमा स्वखर्चाने उतरविणे तसेच दरवर्षी विम्याचे नुतनीकरण करणे बंधनकारक राहिल.

१.५. कर्ज वितरण कार्यपद्धती :

एनएसटीएफडीसी, नवी दिल्ली पुरस्कृत कर्ज योजना राबविणेकामी राबविण्यात येणा-या कार्यपद्धतीप्रमाणेच online पद्धतीने सदर योजनेची कार्यपद्धती राबविण्यात यावी. शाखा कार्यालय स्तरावर संबंधित कार्यक्षेत्रातील प्रकल्प अधिकारी हे मुल्यमापन समितीचे अध्यक्ष राहतील. सदर योजनेसाठी प्राप्त प्रस्तावानुसार शाखा व्यवस्थापक, शबरी महामंडळ यांनी आयोजित बैठकीस संबंधित प्रकल्प अधिकारी उपस्थित राहून योग्य व पात्र लाभार्थीची निवड होणेकामी इच्छुक उमेदवारांची कागदपत्रे व पात्रता पडताळणी करतील. तसेच कर्ज परतफेड करू शकणा-या लाभार्थीचा मुल्यमापन समितीचे शिफारशीने महामंडळाच्या मुख्य कार्यालयास प्रस्ताव सादर करतील. महामंडळाच्या मुख्य कार्यालयास प्राप्त झालेल्या संबंधित लाभार्थ्याच्या प्रस्तावास मुख्य कार्यालयाकडून मंजूरी देण्यात येईल. कर्ज मंजूरीच्या प्रस्तावांची छाननी करताना खालील बाबी विचारात घेणे अनिवार्य राहिल.

(अ) उद्योग/व्यवसायाची वर्धनक्षमता

(ब) लाभार्थ्याची सक्षमता/व्यवसायाचे ज्ञान

(क) परतफेडीची क्षमता/जामीनदारांची क्षमता

(ड) वैयक्तिक वनहक्क /वन पट्टे धारक (IFR) पात्र लाभार्थ्यांना प्राधान्य देण्यात येईल.

१.६ कर्ज वसूली कार्यपद्धती :

- १) कर्जाची परतफेड ही कर्ज वितरित केल्याच्या ९० दिवसानंतर सुरु करण्यात येईल.
- २) कर्ज वितरणावेळीच कर्ज परताव्याचे २० त्रैमासिक हप्ते ठरवून द्यावेत व कर्ज वसूलीच्या दृष्टीने लाभार्थ्यांकडून पुढील दिनांकाचे आवश्यक आगाऊ धनादेश घेऊन तसेच ECS (Electronic Clearance System) पद्धतीने वसूली करण्यात यावी.
- ३) कर्जाची वसूली न झाल्यास महामंडळाकडे ठेवलेल्या तारण तसेच जामीनदारांद्वारे कर्ज वसूली करण्यात यावी.

योजना (२) राज्यातील आदिवासी बहुल भागात आदिवासींचे शेतकरी उत्पादक कंपनी (FPC) स्थापन करून त्यांना तसेच वनधन केंद्रे, आदिवासी विविध कार्यकारी सेवा सहकारी संस्था, माहिला बचत गट, स्वयंसहाय्यता गट यांना प्रशिक्षण, क्षमता बांधणी, व्यवसाय आराखडा तयार करणे, पायाभूत सुविधा उभारणी तसेच खेळते भांडवल इत्यादीकरिता अर्थसहाय्य करणे.

२.१. योजनेचे स्वरूप :

सदर योजनेअंतर्गत पुढील ३ वर्षांमध्ये १८००० आदिवासी लाभार्थ्यांना सदर योजनेचा लाभ देण्याचे उद्दिष्ट आहे. यात मुख्यतः आदिवासी बहुल भागात आदिवासींचे शेतकरी उत्पादक कंपनी (FPC), आदिवासींचे सहकारी संस्था, FRA कायद्यांतर्गत काम करणाऱ्या आदिवासी ग्राम सभा/ग्राम सभांचे समूह, बचत गटांचे ग्राम संघ/फेडरेशन, आदिवासींचे वनधन केंद्र, कृषी विभागामार्फत आत्मा (ATMA) अंतर्गत असलेले गट तसेच इतर कायद्यांतर्गत तयार झालेले आदिवासींचे गट इत्यादी यांना सदर योजनेअंतर्गत समाविष्ट करण्यात येऊन लाभ देण्यात येईल.

२.२ अंमलबजावणी कार्यपद्धती :

शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळामार्फत आदिवासी विकास विभाग शासन निर्णय क्रमांक: केंद्रीय-२०२१/प्र.क्र. ५७/का.१९ दिनांक ३०.०७.२०२१ नुसार प्राप्त प्रस्तावांचे मुल्यांकन करून मंजूर प्रस्तावांना अर्थसहाय्य देण्यात येईल.

२.३ लाभार्थी निवडीचे/योजना अंमलबजावणीचे निकष :

सदर योजनेस शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळामार्फत वृत्तपत्रांमध्ये व संकेतस्थळांवर योजनेची प्रसिद्धी देऊन आदिवासींचे शेतकरी उत्पादक कंपनी (FPC),

आदिवासींचे सहकारी संस्था, FRA कायद्यांतर्गत काम करणाऱ्या आदिवासी ग्राम सभा/ग्राम सभांचे समूह, बचत गटांचे ग्राम संघ/फेडरेशन, आदिवासींचे वनधन केंद्र इत्यादी यांचे कडून प्रकल्प प्रस्ताव प्राप्त करून लाभार्थी निवडण्यात येतील.

३. सदर दोन्ही योजनांसाठी “मागणी क्र.टी-५, (०१)(१०) शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळाला वित्तीय सहाय्य (२४२५ १३५९) अर्थसहाय्य ३३” या लेखाशीर्षांतर्गत अर्थसंकल्पित तरतुदीमधून निधी वितरित करण्यात येईल.

४. सदर शासन निर्णय दि.११.०३.२०२४ रोजी मा.मंत्रीमंडळ बैठकीत प्राप्त झालेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

५. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४०३१४१५०२०७०८२४ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(रविंद्र गोटे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा.उपमुख्यमंत्री (गृह) यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा.उपमुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. मा.सभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
६. मा.अध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
७. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानपरिषद/विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
८. मा.उपसभापती, महाराष्ट्र विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
९. मा.उपाध्यक्ष, महाराष्ट्र विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
१०. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
११. सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. मा. मंत्री (सर्व) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
१३. आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य नाशिक.
१४. व्यवस्थापकीय संचालक, शबरी आदिवासी वित्त व विकास महामंडळ मर्यादित, नाशिक.
१५. सर्व उप सचिव/अवर सचिव/कक्ष अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१६. वित्त विभाग (व्यय-१४), मंत्रालय, मुंबई.
१७. निवडनस्ती, कार्यासन-३, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.